

'ילדי טהרן'

כ-1000 ילדים, רובם יתומים, שבפברואר 1943 הגיעו לארץ-ישראל דרך פרס. בפרוץ מלחמת-העולם השנייה ברחו כ-300,000 יהודים מפולין מזרחה, אל פנים ברית-המועצות. חלקם נדד בסיביר, חלקם הגיע לרפובליקות הסובייטיות שבאסיה התיכונה, ברעב ובמחסור, במחלות ובשהייה במחנות שונים. במסע הארוך ורב התלאות הזה איבדו אלפי ילדים את הוריהם.

ב-1942 נחתם הסכם בין 'ממשלת פולין בגולה' ובין ממשלת ברית-המועצות, ולפיו גוייסו פליטים פולנים שנקלעו לשטחה לצבא פולני (צבא אנדרס). הותרה יציאתם של כ-24,000 חיילים ופליטים פולנים, ומאפריל עד אוגוסט 1942 העבירו אותם דרך הים הכספי לטהרן שהיתה אז בשלטון בריטים. ביניהם היו כ-1,000 ילדים וכ-800 מבוגרים יהודים. כאמור היו רוב הילדים יתומים, ורק מיעוטם הגיעו עם הורה אחד ואפילו שניים. לחלקם היו הורים שנשארו בברית-המועצות ושמסרו אותם, כסיכוי אחרון לקיימם בחיים, לבתי-יתומים פולניים שבהנהלת כמרים ונזירות, ובמסגרת בתי-היתומים הללו הגיעו לטהרן גם הילדים היהודים. בטהרן הקימו הפליטים היהודים המבוגרים בית-יתומים, בסיועה הפעיל של הקהילה היהודית.

משהגיעה לארץ-ישראל הידיעה על בואם של הילדים היהודים לטהרן נשלחו מן הארץ שני שליחים של הסוכנות היהודית, ראובן שפר ואברהם זילברברג, ופתחו שם משרד ארץ-ישראלי. באוקטובר 1942 הגיעה לטהרן ציפורה שרתוק (רעייתו של משה שרתוק), לנהל עם קבוצת חלוצים שהגיעו בין הפליטים את בית-היתומים, שנקרא 'בית הילד היהודי'. אשרות כניסה לאיראן לא ניתנו לעוד שליחים ארץ-ישראליים.

בית-היתומים נוהל בתנאי מחסור חמור, בעיקר במזון, שהיה בו מחסור בכול איראן, ובמאמץ בלתי-פוסק להוציא עוד ילדים מידי הכמרים והנזירות. בינואר 1943, לאחר שהושגו רשויות עלייה משלטונות המנדט ואוניה מן הרשויות הבריטיות שבאיראן, הפליגו הילדים ומלוויהם לקרצ'י (Karachi) שבהודו (היום בפקיסטן), משם לסואץ וב-18 בפברואר 1943 הגיעו ברכבת לארץ. מספרם היה 1,230, מהם 369 מבוגרים וכ-860 ילדים. בין הילדים היו 719 בלי הורים, והשאר, 142, עם הורה אחד או שניים.

מרגע יציאתם מטהרן עורר מסעם התרגשות ביישוב, ולאורך מסלולה של הרכבת עד עתלית, קיבלו את פני הבאים מאות אלפים בקבלת-פנים חמה ונלהבת. פעילי 'עלית הנוער', ובראשם הנרייטה סאלד וד"ר הנס בייט, השקיעו מאמץ רב בקליטתם, תחילה בעתלית, ואחר-כך ב-11 מחנות מעבר, ובהם החלימו והתאוששו משלוש שנות תלאה.

ואולם, עם הגיעם לארץ התחולל ויכוח סוער וממושך בין הדתיים לזרמייהם ובין ההסתדרות וההתיישבות העובדת, בשאלה באיזה זרם של בתי-ספר יתחנכו הילדים. הוסכם שוועדות

מיון פריטטיות תחלקנה אותם. לבסוף נשלחו 298 ילדים למוסדות חינוך חילוני כללי; 36 – למוסדות חינוך מסורתי, 288 – למזרחי, 38 – לאגודת ישראל, והשאר, 200 במספר, היו בני 14 ומעלה והחליטו בעצמם. גם 84 המדריכים שמינתה 'עליית הנוער' במחנות המעבר חולקו בהתאם: 11 מסורתיים, 28 מן המזרחי, שישה מן האגודה ו-39 חילונים. מן המחנה הועברו הילדים לחברות ילדים במשקים, למשפחות או לבתי-הבראה. 'ילדי טהרן', כפי שכוננו בארץ, היו בעיני היישוב קבוצת הניצולים הגדולה ביותר שהגיעה במהלך המלחמה, אף שהם לא ניצלו במישרין משטחי הכיבוש הנאצי.